

Людмила Журавлева

ПОЛИТИКА США ПО ПРИВЛЕЧЕНИЮ ЧАСТНОГО СЕКТОРА К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ РЕЗУЛЬТАТОВ КОСМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (КОНЕЦ 1980 – НАЧАЛО 1990-Х ГГ.)

Рассматривается процесс формирования новых подходов в космической политике США к коммерческому использованию космического пространства. Выделяются и анализируются отдельные направления использования результатов космической деятельности США в коммерческих целях.

Ключевые слова: космическая деятельность, коммерциализация космоса, коммерческий эффект, космический бизнес.

Ludmila Zhuravleva

U.S. POLICY ON ATTRACTING PRIVATE SECTOR USE OF SPACE ACTIVITIES (LATE 1980 – EARLY 1990 S.)

Considered the process of formation of new approaches in US space policy to the commercial use of space. Allocated and analyzed separate directions use of space activity results of US in commercial goals.

Key words: space activities, commercialization of space, the commercial effect, the space business.

УДК 94(410):327.5(1-622НАТО)“1990/1997”

Ірина Марущак

БРИТАНСЬКІ ПІДХОДИ ДО РОЗШИРЕННЯ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ В 90-Х РР. ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються причини розширення Альянсу у зв'язку з геополітичними змінами в світі. Розкривається позиція Великої Британії щодо розширення НАТО на Схід. Розглядаються дискусії в британському політикумі стосовно політики НАТО. Аналізуються прагнення Сполученого Королівства залишитися європейським лідером у Північноатлантичному Альянсі.

Ключові слова: Велика Британія, НАТО, країни Центральної та Східної Європи, розширення НАТО, Альянс.

Після завершення “холодної війни” перед Північноатлантичним Альянсом постала гостра проблема адаптування до нових обставин і переосмислення своєї ролі в постбіполярних умовах.

Розпад СРСР, зникнення “соціалістичного табору”, саморозпуск Організації Варшавського договору (ОВД), а також побудова нової системи міжнародних відносин постконфронтаційного періоду змусили НАТО переглянути свою початкову місію та завдання. Адже метою створення Альянсу був колективний захист від зовнішньої загрози. Оскільки, як сподівались країни Заходу, така загроза зникла, то виникало питання подальшого існування такого масштабного військово-політичного блоку в його початковому вигляді.

З метою розкриття теми статті використано низку документальних джерел: а саме офіційні документи уряду Великої Британії та документи Північноатлантичного Альянсу, серед яких Декларації НАТО, Стратегічні концепції Альянсу, документи самітів, брифінги, які є цінним матеріалом для оцінки та аналізу офіційних позицій з цього питання.

Під час підготовки статті проаналізовано праці зарубіжних та вітчизняних учених. Особливої уваги заслуговує праця “Британські погляди на розширення НАТО за Джейн Шарп” [8] британської дослідниці Джейн Шарп, яка детально висвітлює погляди британського уряду на розширення НАТО. Вона широко розкриває позиції британського політикуму щодо приєднання нових членів до Альянсу, показує поступові зміни думок щодо цього питання. Автор спочатку акцентує увагу на тому, що британський уряд не був задоволений розширенням, але у подальшому з детальним і поглибленим вивченням цього процесу виступив за поступове та повільне розширення Альянсу. Дж. Шарп підкреслює позитивне ставлення Великої Британії щодо розширення НАТО.

Серед російських авторів, об'єктом зацікавлення яких була дана проблематика, варто відзначити Н. Капітонову та І. Мурадяна [9]. У сучасній українській науковій думці, такі дослідники як Т. Брежнева [13], Б. Гончар, Г. Коваль [1], Є. Магда [3], Н. Яковенко [12], звертають увагу на проблему лише в контексті комплексного аналізу діяльності Великої Британії та НАТО. Проте британські підходи до розширення НАТО ними висвітлені не достатньою мірою, тому проблема потребує більш глибокого вивчення.

Відповідно до нової ситуації, спричиненої геополітичними змінами, перед країнами Альянсу постав вибір: розпустити НАТО або зберегти її інфраструктуру та створити військовий орган ОБСЄ чи ООН. Обговорювався також і третій варіант, на якому країни-члени і зупинилися, а саме збереження НАТО як військово-політичного альянсу з розширеними функціями та сферою відповідальності за межами Євроатлантичного регіону [1, с. 13.]. Перед НАТО постала проблема адаптації своєї політики і стратегії до нової ситуації та розвитку нових відносин з країнами, що входили до ОВД. Необхідність збереження НАТО як організації, відповідало також й інтересам головних країн-членів альянсу, а саме США (лідер і провідний член організації) та Великої Британії (європейський лідер та головний союзник США в НАТО). З огляду на це, варто детальніше розглянути позиції саме Великої Британії щодо досліджуваного питання.

Велика Британія – єдина із провідних країн Європи, яка дійсно зацікавлена у збереженні НАТО не лише як політичного, але як і військового альянсу. Британські політики використовували Атлантичний союз як інструмент глобальної системи безпеки, тому побоювалися зниження його значимості. У зв'язку з цим Велика Британія не лише виявляла активні ініціативи з проблем НАТО, намагаючись зберегти Альянс, але й спробувала виробити нові колективні рішення стосовно політики НАТО.

Главами держав та урядів країн-учасниць НАТО прийнята Лондонська декларація у липні 1990 року. У ній оголошувалося рішення про те, що Альянс реагуватиме на низку викликів, перед якими опинилася організація, здійснюватиме важливі кроки щодо адаптації НАТО до нових вимог безпеки, які мають зупинити конфронтацію між Сходом і Заходом [2]. Рада Північноатлантичного Альянсу запропонувала урядам СРСР та країн Центральної і Східної Європи (ЦСЄ) започаткувати постійні дипломатичні зв'язки та працювати над новими відносинами на основі співпраці [3, с. 125].

Розширення НАТО можна розглядати як розширення території західної цивілізації, і тим самим Захід демонструє результат своєї перемоги у "холодній війні". Країни Центрально-Східної Європи (далі – ЦСЄ) намагаються знайти нові шляхи налагодження політичного діалогу з західними політичними структурами. Насамперед це виявилось у прагненнях наблизитися до НАТО, задля отримання гарантій безпеки. Хоча ідеї щодо розширення організації, після розпаду біполярної системи відхилялися, настрої на користь максимального зближення НАТО з регіоном Центральної та Східної Європи уже існували [3, с. 125].

У листопаді 1991 року оголошено Римську декларацію, у якій оголошувалася нова стратегічна концепція НАТО. У ній розглядалось співробітництво з новими партнерами у Центральній та Східній Європі як невід'ємна складова загальної стратегії Альянсу та питання відкритості стосовно цих же країн [4].

Ідея розширення Альянсу починає глибше розглядатися у 1993–1994 рр., і уже не як віддалена у часі довгострокова перспектива, а як реальний процес. Як зазначав Збігнєв Бжезінський, який на той час займав посаду консультанта та члена опікунської ради Центру стратегічних і міжнародних досліджень у Вашингтоні, рішення щодо експансії НАТО на Схід вимагало однаковості від усіх шістнадцяти членів альянсу (кількість країн-учасників НАТО на час розширення). Провідні європейські країни та США почали змагатися за політико-економічний вплив у країнах ЦСЄ. Втїлити це через європейські структури не вдалося, тому на озброєння була взята ідея включення їх до Північноатлантичного Альянсу [3, с. 129].

На Брюссельському саміті у січні 1994 року країни-члени НАТО узгодили відкритість організації для інших європейських держав, які повинні дотримуватися умов Вашингтонського договору 1949 року, а також підтримувати безпеку євроатлантичного регіону [5].

Ще одним важливим питанням, яке розглядалося на саміті, було питання про створення нової програми "Партнерство заради миру" (далі – ПЗМ) [6]. ПЗМ – це програма практичної двосторонньої співпраці між окремими країнами-партнерами та НАТО, завдяки якій ці країни можуть розвивати індивідуальні відносини з НАТО, самостійно визначаючи власні пріоритети для співробітництва [1, с. 15]. Програма скеровувалася на вдосконалення можливостей та потужностей у миротворчій діяльності шляхом спільного планування, підготовки та навчання військових, а отже і досягнення взаємодії та сумісності підрозділів країн-партнерів з відповідними силами країн НАТО. В основі програми ПЗМ покладена відданість демократичним цінностям, на яких ґрунтується сам Альянс, а мета програми – зміцнити стабільність, зменшити рівень загроз миру та розвиток міцних відносин в безпековій галузі між окремими країнами-партнерами та НАТО, а також між самими країнами-партнерами [6].

У своєму річному звіті 1994 року британський уряд схвалив рішення Брюссельського саміту НАТО у січні того ж року і використав його як першу можливість прослідкувати довготермінові можливості розширення НАТО: "НАТО це стабільність, але не лише для її членів, але й і для нових демократичних країн ЦСЄ; Робота Північноатлантичної Ради спрямована на зміцнення відносин між цими країнами та членами НАТО; "Партнерство заради миру" зміцнить зв'язки між НАТО та

Центральними і Східними європейськими країнами на основі тісної співпраці по цілій низці військово-політичних питань, і відкріє перспективи розширення Альянсу на довгий період" [7].

Уряд Великої Британії досить стрімкими темпами почав підлаштовувати свою оборонну політику під нові потреби в галузі безпеки після закінчення "холодної війни". Швидке прагнення змінити свою оборонну позицію пов'язане з необхідністю реформування бюджетного балансу. Упродовж "холодної війни", Сполучене Королівство пишалось тим, що відіграло вагомую роль в НАТО, адже його витрати ВВП на оборону були вищі, ніж середньоєвропейський відсоток інших країн членів НАТО. Велика Британія є ядерною державою, постійним членом Ради Безпеки ООН, а також має ряд зобов'язань з питань безпеки за межами Альянсу. Впродовж 1980-х років, прем'єр-міністр Маргарет Тетчер підтримувала пропозицію НАТО на реальне зростання видатків на оборону Великої Британії на 3 % щорічно, такі цілі вона поставила, незважаючи на період низької економічної ефективності [7].

Для Великої Британії НАТО важлива перш за все як фундаментальна основа безпеки, а також союз зі США, щоб запобігти пануванню у Європі Німеччини чи Росії. У цьому значенні, звичайно ж, британські інтереси співпадають з інтересами мешканців Центральної та Східної Європи, котрі перебували на стику двох європейських гігантів. Для британських політиків, думка щодо відкриття НАТО для нових членів, залежить від оцінки того, як це розширення вплине на Альянс і на роль Британії в ньому.

Британець Лорд Ісмей, перший генеральний секретар НАТО, у 1940-х роках зазначив, що три основних переваги НАТО для Західної Європи, це те, що НАТО мало США в зоні впливу, Росія перебувала поза нею, а Німеччина взагалі не мала впливу (США як врівноважувач сил, баланс). Для Великої Британії залишається важливим зберегти позицію США, яку вони займають в Європі, щоб збалансувати потенційну силу і вплив Росії [8].

Отже, позиція Великої Британії щодо розширення Північноатлантичного Альянсу на Схід спочатку була неоднозначною. Оскільки прийняття того чи іншого рішення залежало від впливу розширення як на Північноатлантичний Альянс, так і на Сполучене Королівство. Тому в подальшому британська думка коливалася залежно від розвитку подій, які стосувалися НАТО і Великої Британії, а також від подальшого вивчення та аналізу британським урядом теми розширення (упродовж 1990–1997 рр.).

Сполучене Королівство вважало, що розширення НАТО має політичний характер і критично ставилося до цього процесу. Велика Британія не мала важливих інтересів у Центральній та Східній Європі, тому намагалася уникнути будь яких обов'язків і гарантій перед країнами вказаного регіону. Вона завжди розглядала Північноатлантичний Альянс як інструмент здійснення контролю над Німеччиною та обмеження політичних амбіцій Франції [9, с. 19].

Розширення НАТО не лише не зумовило б вирішення існуючих проблем, але й створило б нові. Велика Британія, а також Франція вважали, що Північноатлантичний Союз не готовий взяти на себе відповідальність за забезпечення безпеки нових членів і витрати на приведення їх збройних сил у відповідність з натівськими стандартами, на що більшість європейських країн-членів неохоче погодиться.

Крім того, британці переконані, що розширення НАТО, без сумнівів, призведе до небезпеки втягнення країн Альянсу у локальні й регіональні конфлікти. Тим самим вплине на реальну можливість порушення функціонування в блоці існуючих механізмів вироблення та реалізації узгоджених рішень. Позиція Великої Британії була також близька керівництву держав південного флангу НАТО (Туреччини, Греції, Іспанії і Португалії), які остерігалися скорочення обсягу допомоги, яку вони отримують із загального бюджету [9, с. 20].

Варто відзначити ще й те, що Велика Британія, а також Франція та Німеччина намагаються уникнути загострення відносин з Росією у зв'язку з приєднанням нових країн до НАТО, одночасно розглядаючи цей процес як чинник загострення російсько-американських відносин [9, с. 24].

Під час переговорів в жовтні 1993 року міністра іноземних справ Російської Федерації Андрія Козирєва з прем'єр-міністром Великої Британії Джоном Мейджором, міністром закордонних справ Дугласом Хердом, міністром фінансів Кеннетом Кларком, лідером парламентської опозиції Джоном Смітом особлива увага була приділена саме проблемі розширення НАТО на Схід. Дж. Мейджор погоджувався із російською ідеєю проти вступу країн Східної Європи до Альянсу. На його думку, це могло б дати поштовх для нового розмежування Європи. І якщо НАТО й має пройти трансформацію, то не за рахунок збільшення кількості своїх членів, а на шляху перетворення з військово-оборонного блоку в інститут широкої співпраці усіх європейських демократичних країн, додав він. Така позиція Лондона пояснювалася тим, що тема розширення Альянсу тоді ще не отримала достатнього розвитку і обговорення між союзниками. Британське керівництво лише починало виробляти свою власну позицію [9, с. 28].

До того ж, прихильність такої ідеї була спричинена погіршенням відносин зі США, які просували ідею розширення НАТО разом з Німеччиною. Не завжди співпадали погляди американців і британців з деяких ключових міжнародних питань. Досить чітко ці протиріччя проявилися у зв'язку з конфліктом у Боснії та Герцеговині (1992–1995 рр.), коли США і Сполучене Королівство принципово розійшлися у питаннях, як врегулювати кризу в колишній Югославії. Роль Великої Британії в НАТО піднялася, так як вона зробила найважливіший європейський вклад у розв'язання кризи, а також британський генерал керував сухопутними військами під загальним командуванням першого голови світової армії НАТО у Боснії адмірала Лейтона Сміта [10].

Разом з тим Велика Британія не показує свого негативного ставлення до розширення НАТО, оскільки остерегається опинитися у політичній ізоляції не лише у відношенні до Європи, але й США [11].

Північноатлантичний Альянс Лондоном завжди розглядався як наріжний камінь їх політики в області безпеки. Британці чітко підтримували атлантичні настанови і завжди виступали проти європейських ініціатив, скерованих проти НАТО. Тому Велика Британія у подальшому почала розглядати розширення НАТО, як спосіб перешкодити встановленню в ЦСЄ гегемонії Німеччини чи Росії, що могло б на їх думку, повернути Європу в ситуацію 1930-х років.

Ще один пункт підтримки поширення НАТО співпадав з метою держав-членів щодо розповсюдження власного впливу на Східну Європу з економічних, а також і політичних міркувань. Процес експансії НАТО на Схід супроводжувався аналогічним процесом поширення ЄС в тому ж напрямку. На сьогодні європейські кордони цих організацій майже співпадають. Однак, якщо серед держав-членів ЄС Велика Британія належить до групи розвинутого "ядра" об'єднання, то в НАТО Сполучене Королівство виступає беззаперечним європейським лідером. Власну впливовість на нових східноєвропейських партнерів можна реалізувати набагато успішніше з позиції лідера [12, с. 64].

Саме цей чинник, на наш погляд, слід вважати вирішальним у формуванні британської стратегії, скерованої на підтримку розширення НАТО. Можна запропонувати гіпотетичний висновок, що низка нових східноєвропейських держав стала членами Альянсу раніше, ніж приєдналася до Європейського Союзу, як результат втілення гнучкої та зваженої стратегії Великої Британії щодо розширення НАТО. Перед поширенням НАТО за нових умов поставатимуть і нові завдання.

Північноатлантичний Альянс дуже серйозно ставився до питання розширення, розглядалися усі "за" і "проти". Упродовж 1995 року вивчалися усі аспекти розширення Північноатлантичного Альянсу й в результаті чого підготовлене "Дослідження з питань розширення НАТО". У вересні 1995 року документ був оприлюднений і надісланий країнам-партнерам. На основі якого закладена мета подальшого розширення – вдосконалення безпеки і поширення стабільності в євроатлантичному регіоні. Згідно з даними документу можна дійти висновку, що розширення Альянсу сприятиме демократичним реформам; встановленню цивільного та демократичного контролю над збройними силами; стимулюватиме поширення стилю і навичок співпраці, консультацій та досягнення консенсусу, які характерні для відносин між членами Альянсу, допомагатиме розвитку добросусідських відносин; збільшить прозорість оборонного планування та військових бюджетів, тим самим зміцнюючи довіру між державами, а також підтримає тенденцію до інтеграції та співпраці в Європі. Крім того, завдяки розширенню Альянсу робитиме свій внесок у європейську та світову безпеку. Підтримуватиме миротворчу діяльність ООН та ОБСЄ, і тим самим посилить та розширить трансатлантичне партнерство [13, с. 4].

У "Дослідженні з питань розширення НАТО" також йдеться про те, що лише згідно Статті 10 Північноатлантичного Договору, як і в минулому, так і в майбутньому, будь-яке збільшення кількості членів Альянсу має здійснюватись через приєднання нових членів. Нові члени користуються усіма правами та приймають усі зобов'язання згідно з договором, вони мають погодитись з усіма принципами, процедурами та політикою, які оголошені членами Альянсу на момент їх вступу, та виконувати їх [14].

У річному підсумку британської оборони за 1995 рік зазначено, що консервативний уряд був більше прихильний до трансатлантичних відносин, чим до більш тісної інтеграції з Європою. Уряд бачив переваги у просуванні розширення Європейського Союзу, в надії, що це призведе до затримки інтеграції (ширше, ніж глибше). Тим не менше, було очевидно, що розбавлене членство в НАТО може призвести до послаблення зв'язків, якими займаються Сполучені Штати. Було оголошено: "Ми приділяємо велике значення концепції партнерства, тому що ми шукаємо баланс між партнерством та членством, і це ми прагнемо бачити у розвитку розширення Європи. Але є стурбованість Європи, а саме щодо членства в НАТО і ЄС, применшуючи значення співпраці і маніпулюючи рішенням про членство, яке може створити розрив у Європі, якого ми хочемо уникнути" [8].

Майкл Портільйо, секретар оборони, у цьому ж підсумку повідомив: "Ми будемо запевняти, при міжурядовій комісії Європейського Союзу, в тому що європейська міжнародна міра повинна ґрунтуватися на підтриманні сили НАТО та її ефективності" [8].

У січні 1997 року британський посол у Вашингтоні Джон Керр заявив, що "розширення НАТО необхідне саме зараз, оскільки ніхто не знає, наскільки довго буде відкрите вікно, яке дозволить країнам Центральної Європи приєднатися до західних демократій" [7].

Палата громад Великої Британії скликана 26 лютого 1997 р. для обговорення розширення НАТО. Дебати відкрив Білл Уокер, консервативний член парламенту, який висловив свої сумніви щодо розширення НАТО. Він виступав за збереження існуючого членства у Альянсі, яке своїм сильним складом має забезпечувати, щоб трансатлантичні зв'язки не були ослаблені. Представники консервативної партії продемонстрували стурбованість щодо потенційного ослаблення Альянсу під час розширення, в той же час коли інші представники цілком підтримували цей процес. Тоні Ллойд, який став міністром закордонних справ в офісі лейбористського уряду, висловився, що лейбористська партія підтримує розширення Північноатлантичного Альянсу і буде підтримувати в подальшому, без будь-яких обмовок [8].

У результаті дебатів прийнято рішення, яке оголосив міністр закордонних справ консервативної партії, Ніколас Бонсор, який засвідчив стійку прихильність уряду щодо розширення європейської безпеки шляхом розширення НАТО. У будь-якому випадку, він заявив, що британський уряд буде уважно слідкувати за витратами, які відіграють важливу роль у військовому плані [7].

Лейбористська партія традиційно була більше проатлантично налаштована, ніж консервативна, і очоливши уряд у 1997 році на чолі з Тоні Блером Велика Британія активніше підтримувала розширення НАТО на Схід. На Мадридському саміті, що відбувався у липні 1997 року, в кінці складного і всеосяжного процесу обговорення та інтенсивного індивідуального діалогу із зацікавленими країнами-партнерами, глави держав та урядів членів Альянсу запросили Польщу, Угорщину та Чеську Республіку розпочати переговори про вступ до НАТО. Це запрошення ознаменувало початок так званої першої "хвилі" розширення НАТО після закінчення "холодної війни". І уже 1999 року вони стали першими з колишніх членів Організації Варшавського договору, які вступили до Північноатлантичного союзу [3, с. 132].

Підсумовуючи, зазначимо, що стратегічною метою розширення НАТО було подолання наслідків поділу Європи часів холодної війни, зміцнення демократії в країнах Центральної та Східної Європи, а найголовніше, перетворення Альянсу в наріжний камінь нової архітектури загальноєвропейської безпеки. Тим самим передбачалося, що рано чи пізно більшість східних країн континенту, якщо не всі, приєднаються до НАТО. Окремі держави залишатимуться поза Альянсом через невідповідність критеріям вступу, або за власним вибором, обумовленим історичними причинами. Проте, остаточні контури НАТО (так само, як і Європейського Союзу) стануть відображенням реалій сучасної Європи (охоплюватимуть від 25 до 30 країн). Як бачимо, на сьогоднішній день кількість членів Північноатлантичного Альянсу становить 28 країн, як і було передбачено.

Отже, розширення НАТО як глобальний політичний процес по різному оцінювався британськими провідними політиками і лідерами країни. Адже, прийняття того чи іншого рішення залежало від впливу розширення як на Північноатлантичний Альянс, так і на Велику Британію. Спочатку Сполучене Королівство виявило найменшу зацікавленість з приводу розширення складу Альянсу. Не маючи виняткових стратегічних інтересів у регіоні Центральної та Східної Європи, британці традиційно виступають за збереження балансу сил на континенті, підкреслюючи особливі відносини зі США та пріоритетність євроатлантичної єдності. Крім того, відносини з Росією завжди залишалися важливим політичним напрямком британської зовнішньої політики. Однак це не завадило підтримати ініціативу щодо розширення НАТО в 1997 році, яка була втілена і в подальших раундах розширення 1999, 2004, 2009 роках. Адже, така позиція Сполученого Королівства відповідає його власним інтересам в першу чергу.

Список використаних джерел

1. Коваль Г. В. Організаційна структура НАТО та особливості еволюції / Світова та європейська інтеграція. – С. 12–37. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/252/3.pdf>.
2. Declaration on the Transformed of the North Atlantic Alliance issued by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council ("The London Declaration") // NATO – Official text: Declaration on a transformed North Atlantic Alliance, 05 – Jul. – 1990. – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_23693.htm.
3. Магда Є. В. Концептуальні засади розширення НАТО: сучасний вимір / Є. Магда // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки та знахідки: Міжвід. зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 18. – С. 123–138.
4. The Alliance's New Strategic Concept agreed by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council (07 Nov. 1991 – 08 Nov. 1991) // NATO – Official text: Нова Стратегічна концепція альянсу. – 8 листопада 1991 р. – Режим

доступу: http://www.nato.int/cps/uk/SID38C4D664A00E04C3/natolive/official_texts_23847.htm?selectedLocale=uk. 5. Declaration of the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council ("The Brussels Summit Declaration") // NATO – Official text: Declaration on the Heads of State and Government – ("The Brussels Summit Declaration", 11 January 1994) – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_24470.htm?mode=pressrelease. 6. The Partnership for Peace programme // NATO – Topic: Програма "Партнерство заради миру". – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/uk/SID51FF01FAA0EDCBEB/natolive/topics_50349.htm?blnSublanguage=true&selectedLocale=en&submit.x=12&submit.y=8&submit=select. 7. NATO Enlargement. The United Kingdom Perspective / NATO Enlargement – UK Perspective. – Режим доступу: <http://www.tgarden.demon.co.uk/writings/articles/older/Natoenluk.html>. 8. British views on NATO Enlargement by Jane M. O. Sharp / NATO Academic Forum. Conferences: NATO Enlargement: The National Debates over Ratification. – 7 Oct. '97. – Режим доступу: <http://www.nato.int/acad/conf/enlarg97/sharp.htm>. 9. Мурадян И. Проблемы расширения НАТО и развития европейской оборонной инициативы / Игорь Мурадян // 21-й век. 2006 г. – № 2 (4). – С. 17–34. 10. Операції з підтримки миру в Боснії та Герцеговині // НАТО – Topic: Операції з підтримки миру в Боснії та Герцеговині.. – Режим доступу: – http://www.nato.int/cps/fr/SID7D0C0EA83BE5C3A9/natolive/topics_52122.htm. 11. Statement on the Defence estimates 1994. Presented to Parliament by the Secretary of State for Defence by Command of Her Majesty. April 1994. – London. – P. 114. 12. Яковенко Н. Л. Велика Британія в міжнародних організаціях: навчальний заклад для студ. вищих навч. Закладів / Н. Л. Яковенко; КНУ імені Тараса Шевченка. – К.: Київський ун-т, 2011. – 400 с. 13. Брежнев Т. Досвід другої та перспективи третьої "хвилі" розширення НАТО: оборонні та військові питання. Національний інститут стратегічних досліджень. Дніпропетровський філіал. Під редакцією проф. А. Шевцова. – Дніпропетровськ, 2005. – 63 с. 14. Study on NATO Enlargement /Meeting of the North Atlantic Council at the Level of the Heads of State and Government. – Brussels. – 1995. – Режим доступу: <http://www.nato.int/docu/basicxt/enl-9501.htm>

Ирина Марущак

БРИТАНСКИЕ ПОДХОДЫ К РАСШИРЕНИЮ СЕВЕРОАТЛАНТИЧЕСКОГО АЛЬЯНСА В 90-Е ГГ XX ВЕКА

В статье рассматриваются причины расширения НАТО в связи с геополитическими изменениями в мире. Раскрывается позиция Великобритании относительно расширения НАТО на Восток. Рассматриваются дискуссии в британском политикуме, что связанные с политикой НАТО. Анализируется стремление Соединенного Королевства остаться европейским лидером в Североатлантическом Альянсе.

Ключевые слова: Великобритания, НАТО, страны Центральной и Восточной Европы, расширение НАТО, Альянс.

Iryna Marushchak

BRITISH APPROACHES TO THE EXPANSION OF THE NATO DURING THE 90-S OF THE XX CENTURY

The article considers the reasons of expansion of the Alliance in connection with the geopolitical changes in the world. Reveals the UK government's position regarding NATO expansion to the East. Examines the debate in the British political circles about the policy of NATO. Analyzes the desire of the United Kingdom to remain a European leader in the North Atlantic Alliance.

Key words: UK, NATO, the countries of Central and Eastern Europe, enlargement of NATO, Alliance.